

Η «νεολαία» αναδεικνύεται έτσι ο κατεξοχήν αστάθμητος παράγοντας του κοινωνικού και πολιτικού σχεδιασμού της μετεμφυλιακής περιόδου, και στις ανησυχίες γι' αυτήν θα συναντηθούν συχνά τα επιχειρήματα των πολιτικών δυνάμεων που θα αντιπαρατεθούν στη συγκυρία κατά την οποία συγκροτείται το «κράτος της Δεξιάς». Η Δεξιά θα κρούσει πρώτη τον κώδωνα του κινδύνου από τις αρχές της δεκαετίας του '50, ενώ η Αριστερά θα οργανώσει την παρέμβασή της στο ζήτημα από τα τέλη της δεκαετίας αυτής και σε ολόκληρη την επόμενη. Και οι δύο πάντως θα εξαπολύσουν πυρ ομαδών στις νέες μορφές ψυχαγωγίας των νέων και θα τις συσχετίσουν με τη «νεανική εγκληματικότητα». Θα τις θεωρήσουν αποτέλεσμα «μιμητισμού» ξενικών προτύπων και θα αρνηθούν στους νέους που τις υιοθετούν οποιαδήποτε διάσταση εμπρόθετης δράσης. Ακόμη περισσότερο, θα τις αντιπαραθέσουν συστηματικά με τις δραστηριότητες που κάθε πλευρά θα αξιολογήσει ως «υγιείς» και «κοινωνικά και εθνικά επωφελείς», αποκλείοντας την ταυτόχρονη συνύπαρξή τους. Καθώς κάνουν την εμφάνισή τους νέου τύπου νεανικές πρακτικές που δεν εντάσσονται στους όρους συγκρότησης της κεντρικής πολιτικής σκηνής και καθώς ο κυρίαρχος πολιτικός διπολισμός ανασυντάσσεται και αποκτά νέο περιεχόμενο, οι δύο πόλοι του θα επιδιώξουν εξίσου τον έλεγχο της «νεολαίας», που αναδεικνύεται έτσι σε πεδίο αντιπαράθεσης για τη συγκρότηση νέων ηγεμονιών στην ελληνική κοινωνία.⁸

Ότι η εμμονή με τη «νεολαία» και ειδικότερα με τη «νεανική εγκληματικότητα» και την πειθάρχησή της μαρτυρούν συχνά μια βαθιά κοινωνική δυσφορία έχει στέρεα καταδειχτεί από πολλές ιστορικές μελέτες.⁹ Ένα ερώτημα που τίθεται αφορά τους όρους. Τι σημαίνει ο όρος «εγκληματικότητα» και μάλιστα όταν συνοδεύεται από το χαρακτηρισμό «νεανική» ή και «παιδική»; Ας διευκρινίσουμε εξ αρχής ότι πρόκειται για όρο εξ ορισμού ρευστό και συμπτωματικό: αναφέρεται στο σύνολο των βίαιων πράξεων και των συμπεριφορών που σε μια δεδομένη ιστορική στιγμή θεωρούνται ότι παραβαίνουν το νόμο με τρόπους που κολάζονται ποινικά, αλλά που το περιεχόμενό τους, όπως και η βαρύτητα του κολασμού τους, αλλάζουν στο χρόνο και ανάλογα με τα κοινωνικο-πολιτισμικά συμφραζόμενα. Κυρίως όμως η «εγκληματικότητα», ως όρος που απαντάται σε διαφορετικές ιστορικές στιγμές για να καταγράψει ένα γενικό αίσθημα απέναντι στις μορφές βίας που θεωρούνται ότι απειλούν την κοινωνική ευταξία και απαιτούν πειθάρχηση, γίνεται δείκτης που αποτυπώνει κάθε φορά τις ανασφάλειες και τους φόβους των ιθυνόντων μιας κοινωνίας απέναντι σε κοινωνικές ομάδες που δυσκολεύονται να ελέγξουν.¹⁰ Δεν πρόκειται δηλαδή για σταθερή κατηγορία, συγκρίσιμη στο χρόνο, αλλά για κατηγορία που το περιεχόμενό της κατασκευάζεται κοινωνικά και ως εκ τούτου μετασχηματίζεται ιστορικά — γι' αυτό και εννοείται εδώ πάντοτε σε εισαγωγικά.¹¹

Το ίδιο εξάλλου ισχύει και για τη «νεολαία»: μακριά από το να αποτελέσει αντικειμενικό δεδομένο ή και αναλυτική κατηγορία, η «νεολαία» (και οι «νέοι») χρησιμοποιείται εδώ ως όρος της εποχής: αναφέρεται πάντοτε στη ονομασία που δίνεται τη συγκεκριμένη περίοδο σε εκείνες τις ομάδες ατόμων — κυρίως γένους αρσενικού — που θεωρείται ότι μοιράζονται ορισμένα ψυχολογικά και συμπεριφορικά χαρακτηριστικά, σύμφυτα με την ηλικία τους, και που γι' αυτό απαιτούν ειδική αντιμετώπιση και μεταχείριση. Τα συγκεκριμένα ηλικιακά όρια της κατηγορίας αυτής παραμένουν εξαιρετικά ρευστά.¹²

Στο συγκεκριμένο ελληνικό πλαίσιο που μας ενδιαφέρει εδώ, εντύπωση προκαλεί το εύρος των πράξεων και των συμπεριφορών που κατατάσσονται συστηματικά — τόσο στον τύπο όσο και σε νομικά κείμενα της περιόδου — στην «παιδική και νεανική εγκληματικότητα». Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, οι συζητήσεις που γίνονται σε διάφορες δυτικές χώρες και στους διεθνείς οργανισμούς για τη «νεανική εγκληματικότητα και ανομία»¹³ θα οδηγήσουν — ψυχολόγους και κοινωνιολόγους κυρίως, αλλά και νομικούς — σε νέες επεξεργασίες του όρου «νεανική παραβατικότητα». Οι πράξεις και οι συμπεριφορές που θα αρχίσουν να χαρακτηρίζονται αλλού «παραβατικές» ή «αντικοινωνικές» — και όχι πια «εγκληματικές» — είναι εκείνες που οι φορείς τους είναι έφηβοι και νέοι άντρες των πόλεων. Οι πράξεις αυτές, ομαδικής συνήθως βίας, επισείουν περιορισμένης βαρύτητας ποινικό κολασμό από το ισχύον κάθε φορά ποινικό σύστημα, αλλά επειδή αποδίδονται σε αυτές κοινωνικά αίτια, θεωρείται ότι απαιτούν νέα μέτρα θεσμικής καταστολής και κυρίως πρόληψης. Στην ελληνική περίπτωση ωστόσο οι σχετικές επεξεργασίες και προβληματισμοί των κοινωνικών επιστημόνων θα καθυστερήσουν δύο με τρεις δεκαετίες. Για το λόγο αυτό, μολοντί τα επιχειρήματα που χρησιμοποιούνται τη δεκαετία του '50 στις σχετικές συζητήσεις είναι ως ένα βαθμό αντίστοιχα με εκείνα που συναντά κανείς σε άλλες χώρες (π.χ. ΗΠΑ ή Ιταλία), κάθε εκδήλωση νεανικής συμπεριφοράς που θα θεωρηθεί «παρεκκλίνουσα» ή «αντικοινωνική» θα χαρακτηριστεί συλλήβδην «εγκληματική». Αυτό σημαίνει ότι εφόσον εκείνοι που πρωτοστατούν στην Ελλάδα στη διαχείριση και μελέτη του φαινομένου την περίοδο που μας ενδιαφέρει εδώ είναι κατά κύριο λόγο δημοσιογράφοι και νομικοί, απουσιάζει τόσο από το νομικό προβληματισμό της εποχής όσο και από τις τρέχουσες αναλύσεις του τύπου η διάκριση ανάμεσα στο «παράπτωμα» και στο «έγκλημα», μολοντί η διάκριση αυτή δεν είναι θεσμικά καινοφανής.¹⁴ Αυτή ακριβώς η συχνά υπερβολική ταύτιση κάθε «αντικανονικής» νεανικής συμπεριφοράς με την «εγκληματικότητα» θα έχει συγκεκριμένες συνέπειες για το είδος της καταστολής της που θα προκριθεί. Δεν μαρτυρεί όμως μόνο την απουσία εξειδικευμένης κοινωνιολογικής γνώσης, την ελλιπή ανάπτυξη «εξουσίας-γνώσης», μαρτυρεί επίσης τη βαρύτητα που αποδίδεται στο ζήτημα της «νεολαίας» κατά τις δεκαετίες που εξετάζουμε, στο πλαίσιο ευρύτερων προβληματισμών για την πειθάρχηση ως όρο για την «εξέλιξη» της ελληνικής κοινωνίας.

Ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του '50, το «κύμα εγκληματικότητας και ελευθεριότητας εις τα ήθη», κυρίως στη «νεολαία», θεωρείται απότοκο τόσο της εξοικείωσης με τη βία κατά την προηγούμενη δεκαετία όσο και των νέων συνθηκών της ζωής στην πόλη. Οι παρεμβάσεις των ιθυνόντων «προς προστασίαν της ηθικής και πνευματικής ακεραιότητος των Ελληνοπαίδων» που βρίσκονται «εν ηθικώ κινδύνω» είναι συστηματικές για περισσότερο από μία δεκαετία. Κοινός ρητός στόχος τους, «η ηθική ανασυγκρότησις της νεολαίας και η συμβολή της κοινωνίας εις τον αγώνα προς εξουδετέρωσιν της εκλάσεως των ηθών».¹⁵ Η Εκκλησία, διάφορες εταιρείες προστασίας ανηλίκων — συνήθως σε στενή σχέση με τη βασίλισσα Φρειδερίκη —, το υπουργείο Δικαιοσύνης, εισαγγελείς και νομικοί αναλαμβάνουν από κοινού και επανειλημμένα μέσα στην περίοδο «σταυροφορίας προς περιστολήν της επικινδύνως αυξανομένης παιδικής εγκληματικότητος».¹⁶ Χαρακτηριστικό παράδειγμα, η Εταιρεία Προστασίας

